

Observatoriulu ese de done ori in septemana, mercuria si sambat'a.

#### Prețulu

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dăsu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in lăintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

# OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate, se platescu pe serie s'eu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adrestate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 36.

Sibiu, 3/15 Maiu 1878.

Anulu I.

## Propagand'a nationala.

(Urmare.)

II. Se pare că este data din nou parol'a, că tóti publicistii magiari se incalece cai de batalia contra nationalitatiloru si inca asia, că si cumu legea de nationalitati, acea lege frageda si transparenta, nici n'aru mai esistá. Unulu din colaboratorii diariului ministeriale „Hon“ anume Georgie Szathmáry (corcitura si elu din comitatulu Huniádorei), nefiendu-i de ajunsu colonele dela „Hon“ spre a-si versá veninulu si a intunecá adeverulu, se mutá in dilele trecute la unu altu diariu ministeriale „Kelet“ din Clusiu, cu unu ciclu de patru articli, in care insíra urmatoriele fabule:

In comitatulu Huniádorei s'au valachisatu pâna acuma vre-o 15,000 magiari. Dupa „Vasárnapi Ujság“ din B.-Pesta in campi'a Transilvaniei o comunitate de calvini magiari au trecut la legea neunita, prin care s'au si valachisatu. Dupa „Debreczeni Elenör“ in mai multe comune din comitatulu Bihar magiarii s'au valachisatu cu totul, (adeca in acelu comitatu, in care dupa tóte informatiunile nostre, pe care le avem de ani 40 încóce, tocma romanii s'au magiarisatu cu miile). Dupa „Szegedi Híradó“ romanii din comitatulu Torontalu au exterminatu mai pe toti magiarii (cari acolo n'au existatu nici odata).

In cătu pentru slavaci, Szathmáry si alti renegati se provóca din nou la scorniturile lui Bela Grünwald mai adaugându, că si in comitatulu Pressburg (cunoscutu din secolu că locuitu de nemti si slavaci) magiarii au disparutu cu totul prefacându-se in slavaci, era in comitatulu Sáros slavaci farmeca pe magiari si prefaca in slavi comune întregi de ale lor. (Totu fabula cornurata).

De aci incolo Szathmáry face intocma că jupanu Itzig din minunat'a rola a artistului nostru Millo, elu bate si totu elu striga „Wai mier!“ Elu mai afla, că scólele calvinesci din comitatulu Huniádorei n'au potutu se se prefaca in bastille si asile ale natiunalitatii si limbei magiare din caus'a seraciei lor. Adeca scólele magiare n'au potutu magiarisá in acelu comitatu, in care dupa documentele historice de care dispunemu, romaniloru nu numai că nu le-a fostu permissu a deschide scóle, dara pâna pe la anulu 1835 le lipsisera in mai multe comune, precumu observaseramu si la

alta ocasiune, chiaru si preoti de legea lor, in cătu le moria pruncii nebotezati, traia multe parchi de ómeni necununati, se ingropá multime de morti fara níci-unu preotu; că-ci adeca dela 1700 pâna la 1848 curtea Vienei prin asia numit'a comisiune romano-catholica din guberniulu Transilvaniei lucrá din respoteri, că locuitorii acelu comitatu se tréca toti la unire spre a li se taia comunicatiunea spirituala cu Romani'a mica imediatu, éra mediatu cu russii asiediati in principate dela 1828—1834 si totu odata spre a mai intari catholicismulu contra calvinilor; din contra magnatii reformati cu comitele Kendeffy s. a. in frunte si cu toti nemesii calvini alaturea, se opunea cu taria la unire, atátu din ura cătra curtea Vienei si cătra catholicismu, cătu si spre a nu fi obligati se dea asia dise portiuni canonice popiloru si cantaretiloru uniti, la care'i obligase imperati'a inca din secolulu trecut. Asia locuitorii romani deveniti jocaria meschina a politicei partidelorunguresci, ajunsesera a fi lipsiti de ori-ce consolatiune religiósá, dati cu totul in prad'a neamiciloru natiunei si religiunei, precumu éra sacrificata mai multu seau mai pucinu si ceealalta parte a poporului romanescu locuitoriu in comitate sub jugulu spurcatu alu feudalismului, de a carui crudime romanii din alte parti n'au idea.

De aci incolo Szathmáry se arunca cu tota furi'a unui omu fanaticu asupr'a clerului inaltu romano-cath. din Ungari'a si Transilvani'a, carui i trantesce in facia lipsa de sentimente nationali magiare si de patriotismu. Despre episcopi si metropoliti dice in batjocura si cu rara impertinentia, că unulu este diletantu in botanica, aduna plante cu mare pasiune, dara nu vede buruienile veninóse care cresc in scolele confessionali. Altu archiereu cumpara icóne si portrete cu pretiuri de inebunutu, fôra a vedé trist'a icóna a diecesei sale. Alu treilea se cufunda in cărți si biblioteci, éra pe poporulu magiaru alu diecesei ilu lasa in nescientia si orbía (tanulatlan, buta), pâna ce-si pierde nationalitatea, si bietulu magiaru se prefaca in poporu multu mai dobitocitu de cătu este elu. Preste totu, atátu acestu Spathmáry, cătu si principalulu seu Iokai, apoi Réthy, Lászlo, redactorii din Clusiu etc. dau rassei magiare o superioritate de 100/100 preste romani si slavi; uneori inse uita de sine si atunci numescu si pe magiari dobitóce. Despre alti archierei dice, că facu monastiri de calugaritie, éra pe

ficele natiunei magiare le lasa că se fia valachisate si slavisate. Unii episcopi éra ajuta si dau la seraci, dara natiunei magiare nu-i dau nimicu. Unulu a scosu ochii natiunei magiare cu unu Observatoriu astronomicu si altu nimicu. Afôra de episcopulu Ipolyi nici unulu nu face nimicu pentru magiarismu. Episcopulu rom.-cath. din Transilvani'a a suferitu, auditi minune, că magiarii catholici din comun'a Barabantiu vecina limitrofa cu Alba-Iuli'a, se fia valachisati. (Minciuna, că-ci familiile romano-catholice câte se afla in Barabantiu pe langa cele greco-catholice, au fostu si mai inainte romane, dara că supuse episcopiei, li s'a impusu ritulu rom. catholicu). Cea mai mare mania a lui Szathmáry se concentra in capulu primatelui cardinalu Ioanu Simor, care este cunoscutu de unu mare magiaru, lui Szathmáry „inse i se versa fiera si i se revolta sangele (fölkavarodik épje és vére)“, candu cugeta că in archidiece'sa lui se afla multime mare de agitatori panslavisti; adeverulu inse este, că maiortatea preponderanta din acea archidiece'se e slavaca si in parte germana, éra nu magiara, prin urmare nici primatele n'are incatrâu, trebue se suscêpa in cleru si la pedagogia junime slavaca, de unde se póte esplicá si impregiurarea, că maiortatea in cleru si intre docenti se fia slavaca. De aci încolo sunt documente la mana, din care se vede curatu, că primatele este unulu din cei mai inflacarati magiarisatori, carele nici pe clericii romani din seminariile subordonate lui nu'i suferu se citésca diarie si carti romanesci.

Din aceste cause Szathmáry si complicitii sei afla, că prelatii romano-catholici nu mai merita se aiba la dispositiunea lor acele venituri enorme, nici se duca acea viétia de domni mari, precumu o mai au numai archierei din Spani'a, déca nu le intrebuintieza spre a magiarisá in totu coprinsulu tieriei. Szathmáry vrea se mai scia, că prelatii romano-catholici sunt aceia, carii se opunu si la introducerea casatoriei civile, care considerata din punctu de vedere magiaru, aru fi o institutiune noua de valóre nepretiuíta pentru magiarisare; că-ci éta de es. in cele 10 comitate din Ungari'a superioara sunt 703 popi catholici, dintre cari 268 sunt „panslavisti“, carii lucra spre perirea magiariloru, pre candu ei se ingrasia din unsórea tieriei magiare. Déca dreptulu cununie nu se ia din man'a acelor popi, D-dieu póte se erte archiereiloru

## Foisiór'a „Observatoriului“.

### Viera Sassulici.

La 12 aprile a. c. s'a pertractatu inaintea juriului din Petruburgu unu processu criminalu, unicu in felulu lui in tóta istori'a Russiei.

De si tóta press'a europeana se ocupa astadi de acésta cauza celebra — cause celèbre, dupa cumu o numesce diuaristic'a — totusi detaliurile publicate pana acum sunt atátu de mance si defectuóse, in cătu cetitorulu nicairi nu póte aflá starea adeverata a lucrului. Din tóte inse apare invederatu, că eroín'a dramei este o copia a Charlottei Corday, care la 13 iuliu, in revolutiunea francesca de la 1793, ne mai putendu suferi versările de sange, cauate prin nisce hyene selbatice cá Marat si Robespierre, dupa-ce ceti in diurnalulu lui Marat „Ami du peuple“, că revolutiunea mai pretinde guilotinarea a 200 mii de individi, amarita pâna la suflétu de atâtea crudelitati selbatece, strabatu pâna in camer'a lui Marat, unde ilu ucise in baia, cu unu cutitu ce portá la sine.

„Tirani'a trebue resbunata si scaldata in sange, că se póta triumfá dreptatea si egalitatea“, asiá cugetá Corday, asiá a cugetatu si Sassulici.

Éta motivele, éta ide'a fundamentala a faptei de la 5 fauru a. c.

In diu'a acést'a se presentá adeca in camer'a de primire a generalulu Trepoff prefectulu politiei din Petruburgu, intre altii si o dama bruneta, de statura mediu, pe capu cu o pelaria, ér corpu-i invelitu cu o mant'a larga. Ea spuse că este fiic'a unui nobilu Cosloff si predandu prefectului o suplica, cerea unu atestatu de moralitate, de care avea trebuintia pentru a capetá diplom'a de invetiátóre privata. Generalulu ia suplic'a in mana si se îndrêpta la alta petenta. In momentulu acesta Viera scóte unu revolveru si ilu descarca

asupra generalului. Dam'a fu prinsa indata si arestată. Atunci inse ea nu a voitu se si descopere nici adeveratul nume, nici scopulu faptei sale.

Atentatulu produse mare sensatiune cu atátu mai vertosu, cu cătu Trepoff, care ocupa acestu postu inaltu éră persóna gratissima inaintea tiarului, si cu tóte că avea inemici nenumarati, că-ci aristocratii ilu pismuía pentru rangulu, celu ocupa fôra a'lu fi meritatu, ér' ceealalta clasa ilu urgisea pentru trasaturele, despoiările, crudimile si tiraniile lui ne mai audite, totusi nime nu dubitá, că atentatórea nu va fi pedeapsita amesuratu crimei sale.

Eata cum e descrisu acestu personagiu renumitu: „Acestu generalu micu si indesatu, si adjutantu-generalu Teodoru Teodorovici Trepoff este favoritulu tiarului, unu modelu de talentu administrativu pentru politic'a din Russi'a, pe langa acést'a inse spaim'a toturor cari au de lucru cu densulu. Barbatulu, alu carui pieptu este acoperitu cu decoratiunile cele mai inalte, are predilectiune escesiva pentru bataia, adeca pentru batai de acele, pe cari le executa s'eu densulu, s'eu altii la comand'a lui; se dice că adese, siedindu in cabinetulu de scrisu si cetindu si actele, la spatele densului se numerá câte-unu bietu nenorocitu câte de „2 ori 25“ pentru de a tiené pe Exellentia Sa „desteptu“. Odata, trecundu pe stradele Petruburgului, observá pe unu subordinatu, care nu i-se parú destulu de promptu. Ex. Sa isi opri trasuru, chiama pe nefericitulu la sine si ii ordoná că a dón'a di se se presente in cancellari'a presidiala, spre a isi luá pedéps'a cuvenita. Bietulu nenorocitu se departase căti-va pasi, candu de o data Ex. Sa schimbandu si planulu, ilu chiamá îndereptu si ii dise: „Astépta, cane misielu, se terminánu mai bine acum“. De si pe strade circula sute de persóne, dlu generalu i-aplicá in faci'a publicului siese pãlmi infri-ciosate, numerandu fia-care cu voce inalta. Cu aceste generalulu pleca multumitu. Batai'a nu érá unic'a pasiune a Exellentiei Sale. Davis'a vietiei lui érá „biciclu si damele“, si facia cu sexulu frumosu, chefulu politiei

era fôrte galantu; in conversatiune cu damele generalulu, din principiu, nu se abatea dela confidentialulu „Tu.“

In decembre 1876 cu ocasiunea unui tumultu inaintea cathedralei din Petruburgu fu prinsu si unu anumitu Bogoljuboff, nihilistu, dupa cum se timbréza in Russi'a toti, căti nu sunt multumiti cu despotismulu sub care geme astadi poporulu russescu. Nefericitulu acela fu aruncatu in prinsórea din fortaréti'a Petru-Paulu si in a. tr. fu condamnatu la pierderea drepturilor de cetatienu si la munca silnica.

In 13 iuniu a. tr. se preambiau, că de comunu, prin curtea carcerului cătiva arestanti, că se respire aerulu curatu; intre acestia era Bogoljuboff, Cadjan si Petropaulowsky. Nu trecu multu si intrá in curte generalulu Trepoff cu inspectorulu carcerului si vedindu arestantii, reflectá aspru cestui din urma, că-ci suferu că se se preamble la olalta persóne amestecate si arestate pentru un'a si aceeasi cauza? Bogoljuboff se apropia de generalu, isi descopere capulu si i-spune, că densulu este arestatu pentru alta cauza. La aceste i-striga generalulu: „Nu cu tine vorbescu! Cum te chiama pe tine? Esti condamnatu dejá?“ Bogoljuboff raspunde ca da, atunci generalulu striga inspectorului: „In carceru cu elu!“ si se duse mai departe. Intorcându-se generalulu si aflandu pe Bogoljuboff totu in curte, i-striga cu mania: josu caciul'a! Dupa acésta se escá turburare formală. Se dice că generalulu ar fi trasu arestantulu o palma, încátu i-a cadiutu caciul'a la pamentu, dup'aceea ordoná se bage pe toti arestantii in chilii, anuntiandu totu-odata, că Bogoljuboff va fi pedeapsitu cu nuiete pentru portarea neacuviintiósa. Scirea acésta produse unu resimtiu generalu in toti arestantii. Érá pe aci se erumpa revolta formală intre arestanti, cari vedeau nedreptatea barbara ce se facea sociului lor. Pedéps'a avea se se execute publice in curte, in presentia toturor arestantiloru; fiindu inse ca érá téma ca se va nasce vre-o revolta, s'a executatu a parte intr'unu coridoru, de unde se

acésta crimă, dara natiunea magiara nici-odata. Căci deca cununi'a s'ar lua din manile clerului, anume ale celui catholicu si celui gr. resariteanu, foarte multe casatorii de confessiuni amestecate, pe care preotimea le impedează prin mişcările diverse, cu ajutoriul casatoriei civile s'aru inchiaie, si asia de es. multe mii de ungurice care astadi nu se potu marita, si-aru lua barbati de romani seu serbi, apoi pruncii carii li s'aru nasce, iar magiarisa foarte usioru (ut figurae docent). Fetiorii magiari éraşi aru lua „oláh fátakat“ si rácz liubovnikát, deca le aru afla frumóse si bogate (si apoi dómne, multe femei romane sunt de frumsetia antica, classica).

(Va urma.)

## Transilvania.

Dela Sinodu. Din cauza că în dio'a candu scriemu aceste, orele tiparirii acestui Nr. au înaintat foarte, ne vedem constrinsi a rezerva alu treilea raportu pentru Nr. viitoriu si a ne margini asta-data numai la rectificarea unui pasagiu din alu doilea raportu. Acea rectificare suna:

„Sibiui, 2/14 Maiu 1878. Nainte de tóte rogu pe onorabil'a redactiune a „Observatoriului“ se rectifice, ér stimabilulu lectoru se citésca eroarea strecurata în raportulu meu publicatu în Nr. 35 si anume: la pasagiulu penultimu cumca: „nu deputatulu Dr. Racuciu, ci dlu Dr. Borcia s'au aflatu indemnata a anuncia a priori testimonium paupertatis sinodului, deca acela s'ar demite intru a mai reasume cestiunea alegerei de asesoru referinte consistorialu în senatulu strinsu bisericescu, precumu propusese deputatulu Dr. Racuciu; apoi mai adaugu inca si acea episoda caracteristica, că acei dni deputati din cutare partida pretinsa reformatória si regeneratória, se aflau într'o perplesitate, candu afirmatiunea loru despre genuinulu textu alu resolutiunei imperatesci se combatú si demonstrá la evidentiá de nefundata; ér' dlu Dr. Borcia strimtoratu prin provocarea la informatiunea densului, că totu-odata si a fiscalulu consistorialu, se vedíu necesitatu a dechiara: cumca elu în sinodu nu figurédia cá atare.

Sibiui. (Diverse). Inainte numai cu câteva ani se mai aflá ómeni usiori, cari isi batea jocu de diaria deca vorbia despre amblarea timpului. Astadi tocma din contra, ómenii cunoscú că dela plóia seu seceta, uneori câte dela o bruma depende esistentia a miliónelor de locuitori, avutii de milióne, specule comerciali de intinderi pe sute de milióne. De aceea facu foarte bine acei domni corespondenti, carii la ocazii punu câte unu postscriptu, fia si numai de câte 4—5 linii despre amblarea timpului si starea semenaturilor. Acésta nu este jocaria, ci este o importanta economia nationala.

În regiunea Sibiului a ploatu bine joi în 9 Maiu 1/2 di si alalta eri mai pucinu, dupa care

audiau numai tipetele nefericitului, care suferi doue dieci si cinci de nuiete. Barbaria acésta facu o impresiune înfiorătoare asupra toturor arestantilor \*).

\* \* \*

Diu'a de 12 aprile era destinata cá di de pertractare pentru atentatúra lui Trepoff.

Sal'a tribunalului era indeseuita de unu publicu alesu din tóte clasele societáti, numeroşu precum nu s'au mai vedíu în Russi'a nici-odata: Insusi principele Gorciakoff, veteranulu diplomatu, care conduce astadi destinele Russiei, pentru momentuositatea cauzei, n'a lipsitu din sal'a de pertractare. Agerulu diplomatu întielege prea bine importantia acestui procesu si vede consecentele lui.

Pe banc'a juriului se afla nóue functionari de statu, unu nobilu, unu comerciantu si unu artistu.

Presedintele tribunalului Coni, face unele întrebări acusatelu, la care acésta raspunde, că motosele, cari au indemnát'o se întreprinda assasinulu neobservatu le va comunicá dupa ascultarea martorilor; la ceea ce i reflecta presedintele, că dens'a e în dreptu, dupa fashiunea fie-carui martoru a dá espicari si ca la întrebările ce i-se voru pune, póte răspunde, cum va aflá ea mai bine. „Acestea cadu în dreptulu dtale“ o assecurá presedintele.

Dupa ascultarea martorilor, inculpat'a fashiunéza urmatoarele: Numele meu adeveratu este Viera Sasulici. Sunt ficia de capitanu. Prim'a educatiune mi-am facut'o într'unu pensionatu privatu din Moscova. Aici facui cunoscintia cu o domnisior'a Neciajeff, prin acést'a cu fratele ei, arestatu mai tardiu, ca criminalistu politicu. „Pentru primirea a 3—4 epistole adresate mie si predate lui Neciajeff, am fostu suspiciunata de complicea acestuia si arestatu în fortaréti'a Petru-Paulu, unde petrecui doi ani întregi în cea mai stricta singu-

\*) Intocma precumu facea si în patri'a nóstra si în cele mai multe provincii ale monarchiei austriace până către anulu 1860, pe alocurea inca si dupa aceea, pre candu adeca bataile barbatilor cu betie de alunu dela 12 până la 50 de lovituru, ale femeilor si scolarilor cu nuiete pe pielea gola, seu corbaci de piele lata preste spate, cá si alte torturi, era de tóte dile. Not'a Red.

urmă ventu foarte rece. De altumentrea dupa tóte scirile meteorologice venite din celelalte tieri europene, lun'a Maiu este în unele parti asia de rece, în câtu a si ninsu la munti. Pe la Clusiu inca a ploatu bine, dar' apoi a si brumatu, fóra se strice mai multu, de câtu numai plantele cele mai delicate din gradina.

Epizootia incuibata în comun'a Sielimberu mai insufla mare grija, căci éraşi au picatu mai multe capete de vite. Acumu inse s'a decisu, cá în acea comuna se fia visitate cu rigóre tóte vitele cornute si tóte cele aflate sanetóse se fia taiate pe la macelarii, dupace voru fi pretiuite în consciintia; dupa aceea locuitorii se si cumpere altele dela locuri sanetóse.

Despre mobilisare lumea vrea se scia, că pe aici se concentra 20 ba 50 de mii óste noua imperatesca, firesce „din mila si iubire către valachi.“ Noi din aceste nu vedem mai nimicu. Fetiorii de rezerva se adunara din tóte comunele la exercitiu de primavera, venira si câteva oficiari de geniu; atata e totu. Dara ce se si mai faca atatea spese cu mobilisarea de „fric'a“ valachiloru, candu éta că le veni în ajutoriu Batrachomyomachi'a valachiloru, adeca batalia cea mare orthographica, care 'ia facutu se se desbine în doue castre, de daco-romani si valachi, precumu se constata prin prea umilite raporturi ajunse la B-Pesta si Vien'a de câteva luni încóce din Iasi, Bucuresci, Cernauti, Sibiui, Oradea etc. Căta crutiare de milióne facuta prin activitatea filologiloru noi nouleti. La decoratiuni, la cavalerii cu ei cu toti, pentru marele meritu de a fi linistitu ánimelu frumóselor dómne dela Clusiu, Desiu, Murasiani etc.

## Ungaria.

B-Pesta. Éraşi desbateri foarte interesante). În trei siedintie din 9 până în 11 l. c. s'a luat în discussiunea casei deputatiloru unulu din cele mai mari drepturi omenesci, adeca dreptulu de adunari si reuniuni, care în Ungari'a si Transilvani'a nu este nici enuntiatu nici regulatu până în dio'a de astadi prin vreo lege constitutivale si totu-odata întielépta; de câtu este numai strimtoratu, seu precumu afirmara câteva deputati, chiaru confiscatu prin ordonantie ministeriali despotice. Ocaziune la aceste desbateri se dete prin bine cunoscut'a ordonantie a ministrulu Tisza de candu cu spargerea ferestriloru lui în Dec. a. tr. din caus'a caderei Plevnei. Comitatu Pest-Pilis-Solt reclamandu contra ordonantie la dieta cerú, cá dreptulu omenescu de a se aduna se fia regulatu prin lege. Petitiunea luata în discussiune, produse în dieta unu adeveratu orcanu. Comisiunea de petitiuni recunoscuse necesitatea de a se regula drep-

\*) Bellulu celu de 10 ani alu bróscelor cu síórecii, compusu de poetulu Pigres din Cari'a, publicatu sub numele lui Omeru.

ratate; mam'a nici chiar o singura data n'a fostu admisa se me védia în restempulu acest'a. În decursulu arestarei mele am fostu luata la interrogatoriu numai de doue-ori, în câtu trebuia se credú, ca si-au uitatu de mine. Dupa doi ani, ne aflandu-se motive de a me predá justitiei, me eliberara. Me dusei la mama-mea. De libertatea mea inse nu me pociu bucurá îndelungatu în cas'a parintésca. Dupa 7 dile fusei de nou arestatu si aruncatu în închisóre, apoi dupa câte-va dile pe cale administrativa, escortata de doi gendarmi, într'o haina usióra si paletot am fostu transportata la Krestzy si acolo predata pretorelui de cercu. Aici eram pusa sub inspectiune politiana, poteam ambla prin tóta cetatea, numai sambat'a, trebuia se me prezentu la pretore. Tóta averea mea se compunea pe atunci din o rubla, o scátula cu confect si din o carte francesca. Din Krestzy am ratacitu apoi în tóte directiunile, mai antaiu la Twer, la Soligalici, Charcow, în fine guvernata de supraveghierea administrativa, ajunsei în eliberamentulu Pensv'a. Acolo cetiiu dintr'unu „Norwoja Wremja“ notiti'a despre casulu lui Bogoljuboff. Sosindu indata dup'acésta la Petruburg m'am informatu si mi s'a asiguratu, că îndesperarea cu Bogoljuboff este adeverata. Dar' chiaru în esperientia propria cunoseam suferintele singuratatii; sciam, că criminalii politici se tienu arestati câte 3—4 ani, ér' unii nici nu mai esu cu viétia de acolo\*). De aceea casulu lui Bogoljuboff a facutu o impresiune înfiorătoare asup'a mea: Nici nu 'mi poteam inchipui, cá póte cineva batjocóri pe altulu, cum s'a întemplatu aci, fóra a fi pedepsitu. În vederile aceste m'am decisu si am comisu fapt'a, care me aduse pe bancele aceste.

Prin assasinarea generalulu voiam se tragu atentiunea lumei, cá pe viitoriu se nu se mai întemple o atare barbaria, cum e si acést'a!

(Va urma.)

\*) Tocma asia era tractati arestantii politici austriaci până în anulu 1860 închisi prin fortaretiile Spielberg (la Brünn) Kufstein (Tirolu), Szegedin, Aradu etc., éra ai Prussiei la Spandau si pe airea. Not'a Red.

tulu acesta prin lege bine respicata. Din contra L. Mocsáry cu alti 9 Kossuthiani face contrapropunere, cá diet'a se enuntie, cá acestu dreptu în nascutu omului nu are nici-o trebuintia se fia regulatu prin nici-o lege positiva, căci elu se întielege de sine si purcede chiaru din natur'a constitutivale. Se scóla inse Desideriu Szilágyi profesorulu la universitate cu alta propunere subscrisa de 14 deputati, între carii doi baroni si unu comite, cá diet'a se transmite petitiunea comitatulu la ministru, se lu infrunte, căci a cutediatu se confiscu unu dreptu asia de esentiale alu cetatieniloru statulu, se lu constringa a si revoca despotie'a ordonantie, totu-odata diet'a se esmita comisiune de 9 membrii spre a prepara unu proiectu de lege pe temeiulu libertatii de reuniuni si adunari, la a carui exercitare guvernulu se fia auctorisatu numai a supraveghia, cá se nu se întemple escese si turburari. De aci incolo desbaterile devenira asia de seriose, în câtu Szilágyi si alti câteva declarara, că în casu candu guvernulu ar mai cutedia se confiscu dreptulu de reuniuni si adunari, poporul este în dreptu se respinga forti'a cu fortia. La aceste ministrulu Tisza inversiunatu numi pe Szilágyi indemnatoriu la rebeliuni si nedemnu de a mai fi profesorulu. Se întielege că acesta nu i remase datoriu, ci ilu taiá dicundu'i, că pre candu era Tisza în opozitiune, densulu a fostu acela, care incuragiase pe poporu cá se se apere cu sap'a si cu furc'a. În fine abia în 11 propunerile se pusera la votu, si ministeriulu invinse numai cu maioritate de 32. — Fiindu aceste desbateri de importantia vitale, mai alesu pentru noi romani, carii ne simtimu ferecati în toti pasii nostri ce voim a face pe terenulu vietiei publice chiaru si în afacerile nóstre eclesiastice, vomu reveni la ele ceva mai pe largu.

## Germania.

Berolinu. Unu atentatu din cele mai desperate comise în 11 Maiu dupa amiédi contra octogenariulu imperatu Wilhelm, unu june de 21 ani anume Enricu Max Hödel, numitu si Lehman din Lipsi'a. Imperatulu insocitu de fia-sa marea ducesa de Baden trecea cu trasur'a în preambulare, pre candu acelu omu desperatu trase cu revolverulu de trei-ori asupra imperatulu, fóra a lu nemeri. Trasur'a se opri la momentu; fetiorulu de pe capra si alti ómeni apucara pe Lehman cá se lu sfarme, dara politia opri si lu duse. Întrebatu de fapt'a sa criminalu respíu, că ne avendu din ce mai trai, cá socialistu ce este, a comisu crim'a cu scopu de a documenta din nou starea desperata a classelor sarace. Imperatulu se întorse iute la palatu, unde apoi alergara tóte auctoritatile si poporu dieci de mii spre a lu felicitu cá a scapatu cu viétia. Acesta este alu treilea atentatu comisu asupra imperatulu Wilhelmu, adeca celu dela Moguntia (Mainz) din a. 1849 pre candu inca nu siedea pe tronulu si era foarte nepopularu, apoi din 14 Iuliu 1861 dela Baden-Baden, unde trasese asupra M. Sale studente Oscaru Becker, vetamandu lu usioru la gítu.

A voi se ucida pe unu omu de 81 de ani, fia acela de ori-ce stare si rang, este simptom'a cea mai trista a starei sociale depravate si desperate, éra consecentele faptei sunt de comunu foarte rele pentru popóra.

## Romania.

Pe langa patriotismulu adeveratiloru romani, pare că vedi cu ochii lucrandu si man'a Provedintiei pe de asupra tiei spre salvarea ei. Abia este 1 luna, de candu lumea incepuse a crede, că Romania va fi sfarmata de către russi. Romanii raspundea prin vocea Domnulu lor: Se póte că ne veti sfarma, eara vii niciodata nu ne veti desarma. Pucine dile la midulocu si se innoiesce conventiunea din 4/16 Aprile a. tr. între Romania si Russi'a. Generalii russi inse incepu, dupa vechi'a lor datina, se dea unoru puncte întielesu pe dosu, buna-óra cumu se întempla si în Ungari'a cu legea de nationalitati. Cea mai de aprópe ocaziune de conflictu se dete prin venirea la Bucuresci a doi angliei maioru Bladenburg si ingineru Wilhelm Gill. Acestora le casunase, precumu casuina angliloru foarte desu lucruri de aceste, cá trecindu în Bulgari'a, tocma acumu, în epoc'a conflictelor, se ia planulu dela Plevna cu tóte situatiunile în care se aflasera trupele beligerante. Paspórtelu lor era în tóta regul'a, dara le trebuia Visa si specie de salvus conductus. Se întielege că auctoritatile romanesci nu avea nimicu în contra. Generalulu russescu Cercassoff si capulu politiei secrete russesci colonelu Nicolici inca le facu pe voia.

Anglii merse la Giurgiu, de unde era se plece în Bulgari'a. Trecându spre posta, gendarmii ruși îi apuca și smulgându-le scrisorile din mână, voia să le aresteze în mod brutale. Anglii scapă cu fugă în casele dlui Iepurescu, președinte al comitetului municipal. Atunci patrole rusești conduse de un ofițier încongiura casele dlui Iepurescu, care înse protesta cu toată energi'a contra calcării dreptului de azil pe teritoriul României, unde armată rusească nu are nici-un drept să aresteze pe cineva. În acele minute alerga acolo dn. Caramanliu prefectul districtului, după ce mai întâi telegrafase casului cătră min. Cogălniceanu, și trimisese totuodată un secretar la generalul rusești Aller, staționat în Giurgiu, că se revocă ordinul de arestare. Acelu generalu declina competența sa în acea afacere, dăru numește pe altul, care înse își cautase de drum. Atunci prefectul luând optu dorobanți și optu calarasi plecă asupra patrăloru rusești, pe care le provocă că se se retraga, că de nu, elu e decisu a respinge forța cu forța. Acumu era doi capitani ruși cu patrolele, cari răspundă scurtu, că au ordinu dela București, dela generalii lor. Atunci Caramanliu comandă celor 16 ostasi să încarce armă și să deie rușilor cinci minute că se se retraga, că de nu, elu comandă focu. Rușii se retraseră între proteste. Anglii fuseră luați sub protecțiunea armelor românești și trimisi la București, că se să alăga cu Cercasoff și Nicolici. „Neintielegere a fostu”, răspunseră acestia, érași după vechi'a datina (cunoscută și în Transilvani'a). Anglilor li se deie noua salva guardi'a că se tréca. Într'aceea detese și dn. Cogălniceanu cele mai energiôse instrucțiuni, că prefectulu se apere drepturile țierei până la estremu. Prefectulu o facuse.

Credeti ôre că din acea brutalitate rusească s'au nascut conflictu multu mai seriôse? Tocma din contra; că-ci éta surprindetori'a scire oficiale, pe care o aflam în diarele din capitala, din care érași invetiamu, ce minunatu de bine cunoscă romanii pe ruși. Din conflictu esî ospetiu, adică:

Sambata, 22 Aprilie st. v. (4 Maiu). Domnitorulu și Dômnă au intrut în prandiu pe generalulu Drenteln, adjutantu generalu alu M. S. Imperatului Rusiei și comandantu alu trupelor asediate pe bas'a de operațiune a armatei imperiale. Generalulu maioru Tcherkassoff, șefu de statu-maioru alu acestoru trupe, locot-generalu Golinsky, mai multi generali și ofițieri superiori ruși, pe generalulu de divizie Al. Cernat, ministru de resbelu, pe dnu generalu alu serviciulu sanitaru cu mai multi dñi ofițieri superiori, peste totu mai bine de 30 persoane.

Acelu prandiu domnescu este asta-data foarte semnificativ. Este adică știut, că după publicarea pacei dela St. Stefano atâtă urgență domnia între ofițerii ruși și ruși, în câtă nice nu se mai salută unii pe alții conformu regulamentelor și buneii cuvinție; dăru de când armată României ocupă escelele pozițiuni din Români'a și de când guvernulu se pasă în faci'a Europei cu protestele sale curagiôse, ddni ofițieri se salută érași că frați de arme. Vedă asiă și ér asiă, éra nu cu capulu pe tipsia.

Că guvernulu e decisu a țiené trupe numărôse sub arme, se pôte combina și din nou'a liferațiune (furnitura) militaria de cantități relative mari, publicate prin Monitoru, din care aflam aceste:

Licitatie de furnituri militare. — La 18/30 Maiu, anul curentu la ora 3 după amêdi, se va ținea licitatie la București în loculul ministeriulu de resboi, pentru aprovizionarea acestoru mai jos notate, adică: 16000 pantaloni suri pentru armată permanentă, 5400 diferite chipiuri\*) pentru infanterie, 2600 chipiuri pentru artilerie, trenu și gendarmaria pedestra, 4700 caciuli pentru roșiori, 1200 palarii pentru venatori, 8800 capele de postavu civitu\*\*) pentru armată permanentă, 18000 raniti\*\*\*) complete de pandia gudronată, cu cârlige și colantele lor, 18000 gémantane de pandia gudronată complete, 20 corturi complete pentru ofițeri superiori și 100 corturi complete pentru ofițeri inferiori.

Acésta licitatie se va efectua conformu legei contabilității, art. 40 până la 57. Materialulu trebuie se fia după modelulu ce se afia la ministeriu. Licitati'a se face prin oferte sau asupra totalulu efectelor, sau și în parte. Pentru casulu d'inteiu garanți'a este de 125000 lei: în casulu din urma, de 15% din valôrea oferită. Terminulu predării va fi măximum de 50 zile, dacă toate efectele se voru adjudeca asupra unei singure persoane, de 40 zile dacă se voru adjudeca asupra mai multora.

Pentru Ministru Cernat. col. Barutz.

De a mai fostu pe vreunu tronul o dômna, regină, imperatesa iubită de poporulu întregu alu țierei, apoi M. Sa Dômnă Elisabet'a august'a Consorta a lui Carolu I. ia unu locu de frunte între Dômnelle întiepte, bune, milôse și mari patriôte. Dăru și poporulu nu scapă nici-una din

ocasiunile în care își pôte manifesta sentimentele sale de iubire și de omagiu către acea Dômnă, care pe lângă toate celelalte virtuți își luă de problema a vietii sale a să apropria perfectu limb'a națională, în câtă astăzi avem din pên'a M. Sale unu număr considerabil de poezii românești traduse și publicate în limb'a germană cu scopu de a face cunoscute frumoșele thesaure ale limbei la publiculu celu competent germanu. Ocaziune mai prôspetă de a i aduce Dômnăi omagiale națiunei se dede la dîo'a sa onomastica (5 Maiu n. 24 Aprilie), despre care citim:

Luni, 24 Aprilie st. v. (6 Maiu), ziua onomastica a M. S. Dômnăi, s'a celebrat unu Te-Deum, la 11 ore de minétiă, în biseric'a Mitropoliei, de Mitropolitulu Primatu, la care au asistat d-nii ministrii, înaltele corpuri ale Statulu și funcționarii superiori civili și militari. La această ceremonie erau fatia d. agentu diplomaticu și consulu generalu alu Rusiei și es. S. generalu Drenteln cu statulu seu majoru. După terminarea serviciulu divin, Domnitorulu și Dômnă au primitu la Palatu felicitările dloru ministrii și ale casei Domnesci. Unu mare număr de persoane din stările sociale au venit de s'au înscris la Palatu. În aceeasi zi, în toate orăsiile din țiera s'a celebrat prin Te-Deum, și prin vizite oficiale, primite de prefecți de la autoritățile districtuale și de la numeroșii cetățeni, cari au venit să depună omagiale și felicitările lor pentru Suveranii Romanilor.

— Missiunea eminentului barbatu de statu Dim. Sturdza de érași ocaziune la atâtă conjecturi fabuloase, în câtă ministeriulu se vedîu îndemnatu a declara prin „Monitoriulu of.”, că dn. Sturdza fu trimis numai la B.-Pestă cu scopu de a mîdi-loci amănarea junctiunei calei ferate pe la Orșiov până când guvernulu va fi în stare de a termina și cealaltă cale ferată prin muntii Praovei până la Predealu spre Brașov, éra de misiune politică nu e vorba, prin urmăre diarele magiare își facu în acestu punctu spaima ôrbă; séu că ele astépta misiuni de acele politice; noue înse ni se pare că au întârziat cu ele mai virtosu după-ce romanii au invetiatu de multu se mergea la Londra, Parisu, Rom'a, Berlinu, St. Petersburg, fôra a mai trece și prin B.-Pestă.

— Furturi și spargeri de locuri incuie, batăi și omoruri totu mai sunt la ordinea zilei atât în capitala, cât și în alte locuri pe unde se afla trupe rusești. Ce e dreptu înse, cele mai multe crime le comitu asiă numiti pahonti (carauși) muscalesci veniti pe urmă trupelor, ômeni barbari, semi-selbatici și necurați; éra cu aceia rivalisédia jidovii muscalesci, adevărate lapedaturi ale societății omenești unii că și alții. Pe lângă această calamitate mare populațiunea mai este foarte îngrijată încă și din causă marelui număr de spitale muscalesci, în care jacu și moru bolnavii de tîphus (lângore neagră) contagiôsa cu sutele. Administratiunea trupelor face totu ce i stă prin putința spre a micșora relele acestea, înse fără vreunu succesu dorit. Miile de cadavre de vite și omenești de pe la orăsiile și satele danubiane s'au curățit, respective îngropat și nimicit în condițiuni igienice asiă, că operațiunea pe câtă gretîoasă, pe atâtă periculôsa a costat 40 mii franci (16 mii fl.).

Comandanții supremi ai ambelor armate au datu Ordinul de di, prin care comandă strinsu cea mai corectă colegialitate și cameraderia între trupele rusești și românești!

#### Correspondenție particularie ale „Observatoriulu”.

Desiu, la 1 Maiu 1878. (Egalitate și dreptate în comitatulu Solnoc-Doboka. Ve în parțesimu următoarele date, că totu atâtă probe ale nedreptății și chiar ale necuveninției, nu pentru că ele aru fi raritate în diu'a de astăzi, ci pentru că pôte nu voru fi în totu locul asiă batătorie la ochi că la noi.

La alegerile reprezentanților municipali din acestu comitat a dezvoltat inteligința românească o activitate extraordinară. Dăru lupt'a fu neegală. Cei dela putere au facut întrebuintare de toate mijloacele violente pentru a intimidă pe alegatori. Înca înainte de alegere au fost unii și alții încarcerat sub pretestu că au turburat liniștea, când au datu expresiune simpatiei lor naturale pentru luptele romanilor cu turcii. Comune cu alegatori multi ruși s'au împartit în contra pusețiunei naturale, la unu locu de alegere departat, că se nu pôtea luă alegatori parte. Aceste n'au ajuns; la alegeri subprefecții au pus totă puterea lor în cumpenă; bilete cu numele celor ce erau să fie aleși s'au împartit prin ei notarilor și judecilor pe cale oficială. La Csăki-Gorbo a dezvoltat domnulu subprefectu cea mai mare activitate; — voturile se culegeau în curtea domnesca, până ajungeau alegatorii în chili'a unde se descărcău de votu, trebuiau să treacă prin alte trei chilii, unde erau postați subprefectulu, cu ai săi în ordine. Pe preoți vrednici iau amenințat cu închisoare. Întrerupenduse alegerea la amădi, continuarea ei a ramas sub dispunerea președintelui, care după prandiu a venit cu subprefectulu singuri. La urna persoane neîndreptățite au datu votu; dăru și asiă totu numai cu o mică majoritate au învins cei dela putere.

În cercurile de alegere Panticeu, Ileanda, Rohia,

Mășica fiindu alegatorii cu puțină excepțiune toți ruși, s'au alesu asemenea ruși. Alegatorii ruși au reclamat în contra alegerii dela Csăki-Gorbo. Din partea contrară s'au facut reclamațiuni în contra alegerilor întemplate la Panticeu, Ileanda, Rohia, Mășica. — Ce nu au putut isprăvi auctoritățile comitatului cu forța — a suplinut comisiunea de verificare cu nedreptatea.

Reclamațiunea romanilor în contra alegerii din Cs. Gorbo de să se provocă la martori (chiaru și unguri) fu reieptată, din motivu că nu dovedesce nimic. Alegerea dela Mășica și Panticeu o au nemicitu, fôra să facă celu puțin cercetare.

Întră aceea s'a organizat municipiulu cu eschiderea celor patru cercuri mari cari trebuiau să dea aproape la 50 reprezentanți municipali. S'a facut după această alegere nouă la Panticeu și Mășica. La Panticeu a învins sil'a, éra la Mășica au stat alegatorii neclătiți, alegându din sinulu seu pre reprezentanți. Furi'a a devenit mare, de unde au rușii curagiulu să alăga pe cine voiescu dînsii.

Comisiunea verificatorie a nemicitu și această a două alegeri din Mășica, și cu această ocaziune a nemicitu și alegerile din Ileanda și Rohia, care cercuri stau de 5 luni nerepresentate.

Motivul pentru această deciziune nu este, cercetari nu sau facut, ci au cerut relațiune dela subprefectu, care dice că dascălii au agitat în dilele de mai înainte și ca conducătoriului alegerii aru fi disu alegătorilor, se nu asculte nici de șolgabirău nici de notariu, de popa etc., ci se dea votulu după convingerea lor. Urmarea ca sau alesu „mind oláh popák és dászkelek” este periculosa pentru statu. Aceste au servit de motiv pentru nemicierea alegerilor.

Despre această deciziune a comisiunii verificatorii nu au înștiințat pe cei interesați. În adunarea generală din 25 a. l. Aprilie s'a propus causă această pentru publicarea alegerilor noue. La acestu obiectu avocatulu Munteanu făcî motiunea, că adunarea se să exprime nemulțămirea față de procedura înjustă a comisiunii verificatorii, — și se să publice alegeri noue, pentru restituirea libertății de alegere; se facă pe alegatori atenți la drepturile lor, și cu deosebire la acea împrăgiurare, că auctorităților oficiale și privatilor se nu le fia permis să facă nici unu fel de presiune.

O nedreptate îți aduce aminte. Observându-se de unu timp încôce că v.comitele în atingere cu comunele curat rușesci nu permite altă corespondință decât în limb'a statului, avocatulu G. Manu a facut o motiune că „adunarea se invite pe v.comitele a observa și a face se fia observate dispozițiunile art. de lege 44 dela 1868. —

Aceste două motiuni propuse în modu forte lealu, s'au pertractat a două zi, când corulu oficiosu dă tonulu. Cele mai infame insulte (de turburatori și tradatori de patriă) au trebuit să sufere aparatorii acestoru motiuni advocatii Manu, Munteanu și Stetiu. Chiaru și aceia li s'a imputat, că vorbescu în familia românească. Modul neuman alu desbaterilor ilu caracterisédia vorbirea în pertinentă a unuia din oratorii principali, adică unu subprefectu care între aplauze generali a declarat, că densulu dă probe despre simpatia sa pentru națiunea română prin aceea, că elu (omul necesaritu ce e) și petrece pe sate cu neveste românești, — și servitorea sa încă e română. Urmarea acestoru desbateri fu, că ambe motiunile au cadut, și medilicitu s'a enunțat că bine au lucrat cei ce asuprescu pe alegatori și i împedă în dreptulu lor de alegere; éra v.comitelui nici că i se recomandă a respectă legea pentru egală îndreptățire a naționalităților.

În această adunare s'au mai luat deciziuni, care dau probe despre simțiulu de dreptate a domnilor dilei. De exemplu dintr'unu incidentu dela Santu-Petru a decis adunarea, că foștii iobagi nu au avut și nu au dreptulu de a vinde beuturi spirituoase, în cele 3 luni dela St. Mihai până la anul nou, ci acestu drept este alu comunei; va se dica alu domnilor, alu foștilor iobagi și alu celor domiciliați în comună. Firesce că dreptulu proprietarilor remane neatinș în folosința acestora.

Desbateri sgomotoasă s'a facut și despre foi'a oficioasă a Comitatului. Această foie se tipărește în tipografi'a Comitetulu supremu și sociulu seu în Desiu; este o cola mică, cuprinsulu ei aru fi se fia beletristicu, socialu, economicu, — este înse mai multu polemicu, din cându în cându politicu și preste totu localu și personalu. Cei mai buni articlii au fost până acum aceia, în care tratédia, despre vardiă (curechiu) și pome. Acest'a foie titulată Szolnok-Doboka vrendu ne vrendu o prenumera mai toate comunele.

Unu membru alu reprezentanței municipale (unguru) făcî motiunea, că de orace Comitatulu nu are trebuință de foie oficioasă, și cuprinsulu foiei este de o valoare forte mică, și de orece titlu oficiosu a datu causă la abuzuri prin aceea, că cu ajutoriulu acelei titule s'a înpus comunelor că detorință a prenumeră la numit'a foie; se se stergă titulatur'a oficioasă, și se li se facă comunelor cunoscutu, că nu sunt îndetorate a-o prenumera.

Firesce că și aceasta propunere a cadut. Éra de prevediut că adunarea în carea preșiede proprietariulu tipografiei, — iau parte membrii redacțiunei și amployații subordinați, nu va primi o propunere ca această.

Acestu-a este numai unu număr micu alu abuzurilor pe care le suferim. Speranți'a ce o avem în barbati'a proprie și în învingerea dreptății ne mai scapă de perire; dăru cea mai mare durere ni o face lovitur'a ce o suferim dela ai noștri;

Consistoriulu Gr. C. de Gherla a destituit pre mai multi docenti — și a stramutat pre docentulu primariu și preotulu din Lapusulu ungurescu la o parochia mică, pentru că au deșteptat pre alegatori a să cunoscă drepturile lor.

Audim că mai multi preoți sunt dojeniti, se nu

\*) Caciule.

\*\*) Venetu.

\*\*\*) Vitielu, adică sacu ce pörta soldatii pe spate.

agite in contra candidatului ungurescu, că voru fi pe-depsiti.\*)

Seraca lume, — la o aratare esagerata a cutarui subprefectu si la recercarea comitetului supremu se pe-depsesca superioritatile basericesci pre omenii sei fora cercetare si nevinovati. Acésta persecutiune neumana trebe se se resbune ea pre ea singura; eara auctoritatilor basericesci care ori din frica, ori din respecte pseudo-oportune, ori din consideratiuni mai inalte, ori cu privire la vacanti'a episcopiei din Urbea mare, se dau instrumente la violentia si calcarea drepturilor cetatienesci, — Dumnedieu se le ierte peccatele!

## Varietati.

Bucuresci, 29 Aprilie st. v. M. S. Domnitoriulu a plecatu din capitala astadi la 5<sup>3</sup>/<sub>4</sub> ore dupa amédi, insocitu de cătra d. ministru de resbelu, spre a inspecta armat'a de peste Oltu.

(Necrologu). Poetulu Dimitrie Petrino, celu mai talentatu si mai distinsu literatu de preste Molna, supranumitu Bardulu Bucovinei, suplinitoriu de literatura si istori'a romana la facultatea din Iasi si bibliotecariu in aceeași capitala, si-a datu sfirsitul ieri, dupa o zacere de 3 septemani in spitalulu brancovenescu din capitala.

Măne, luni, la 12 ore va fi inmormmentatu la cimiterulu Sierban-Voda. Speramu că statulu si primari'a voru face totu ce voru puté pentru a se da nisce demne onoruri funebre acestui patriotu, acestui poetu care intretinea in noi viulu doru alu iubitei Bucovine.

Cortegiulu va porni de la biserica Dómn'a Balasi'a. („Dorob.“)

Dimitrie Petrino a fostu fiulu dlui m. proprietariu Petru Petrino si alu dómnei Eufrosina, nasc. Hormuzache.

(Gustu anglésu). Individulu anume Niculi Englesu vrea ieri cu ori-ce pretiu se intre in palatu. In zadaru ilu opri sergentulu de la postu, că-ci elu avea gustu se intre si pace. De aci impotrivirea. In fine, mantau'a sergentului fiindu rupta de navalitoriu, elu fu condusu arestului politienescu. (D.)

(Cardinalulu mitropolitu Schwarzenberg) visită scól'a unui satu din dieces'a sa si puse unui scolaru intrebarea, că cine au inventatu prafulu de pusca? Baiatulu nu scia, si ascultandu ceea ce 'i siopti vecinulu seu dise: „Schwarzenberg.“ „Ba nu, copilulu meu.“ „Iu corese docentulu.“ „de si famili'a Schwarzenberg este una din cele mai nobile si renumite ale Austriei — inse — inse prafulu de pusca nu l'au inventatu, ci Bertold Schwarz.“ Cardinalu subrise si plecă.

(Unu diplomatulu de scól'a vechia) puse pe unu pictoru se 'i faca portretulu representandu-lu cu man'a drépta intinsa asupra unui globu. Unu pacala vedindu portretulu acela si intrebatu fiindu, că pe cine crede elu că reprezenta acelu portretu, respunse: „Acestu tablou este o alegoria care vrea se dica: Ignorantia domnesce lumea.“

(In Boston traiá) o dama, a carei moralitate era atatu de esagerata, in cătu nu suferea ca in bibliotec'a ei opurile autorilor se stea pe acelasiu repositoryu cu acelea ale autóreloru.

(O féta betrana) voia se se marite in contra vointiei familiei sale cu unu barbatu micu de statura, uritu, ghibosulu si prostu. Rudele 'i dicéu: „Elu este unu monstru, unu idiotu, o caricatura de omu!“ „Aveti dreptate,“ le respunse mirés'a, „inse déca nu ve convine, cautati 'mi-pe altulu mai bunu!“

(Unu omu vanu) marturisi confesorelui peccatulu seu, că adeva, tiene fórte multu la sine. „Acésta nu face nemica,“ 'lu consola confesorele, „cu atātu tienu mai pucinu ceilalti ómenii la d-ta.“

## Geometri'a pentru Gimnasiale inferióre

dupa Dr. Fr. cav. de Moenik,

de Georgiu Vlassa, profesoriu gimnasiale.

(Respunsu la critic'a Dlui Censoru din Nr. 27 alu „Observatoriulu“ din anulu 1878).

(Fine.)

La pag. 6 am tradusu „eckige Körper“ cu „corpuri cornurate,“ si dlu C. me suatuesce, că mai bine ar' fi

\*) Acestu „Audimú“ nu se pôte crede, déca nu se produce documentu autenticu, scrisu. Nimeni nu pôte lovi in drepturile civili si politice a le persóneloru eclesiastice si scolastice, fóra a cadé pe clin'a tiraniei. Nota Red.

fostu „corpuri solide“. La acést'a observezu, că para-grafulu respectivu este destinatu a dá discipuliloru in antecessu unu conceptu despre stereometria. Corpurile, ce se marginescu singuru de facie plane, ori cumu le potemu numi, numai solide nu, pentru-că definitiunea acést'a ar' poté avé locu mai bene in fisica, unde e vorb'a despre calitatea agregativa a corpuriloru, éra nu si in geometria, care considera numai form'a, nu inse si calitatea loru. Unu corpu geometrice consideratu pote fi solidu, fluidu seuu expansivu, si aceea nu alteréza valoarea lui geometrica. Unu vasu plinu cu vinu de figur'a unei prisme patrulaterali, cumu cugeta că lu-ar' mesurá dlu C., nefindu solidu obiectulu de mesuratu, de orace nu se mesura volumea vasului cu margini cu totu, ci numai volumea interna plina cu vinu, eu lu-asi mesurá dupa volumea corpuriloru cornurate, éra dlu C. pôte ar' trebui, neavendu legi speciali pentru fluide, se bé antaniu vinulu totu, si apoi se ne spuna cătu a beutu, si prin urmare cătu vinu a fostu in vasu. Me indoiescu inse, că in casulu acelu-a ar' mai fi in stare de a calculá cev'a. Afora de aceea ce cugeta dlu C. ore spatiulu golu nu se tiene de stereometria? ore nu dupa stereometria mesura densulu cavitata toricelliana? E greu lucru a criticá dle C.? nu-i asia? Me miru cum de nu a observatu dlu C., că definitiunea corpuriloru cornurate se opune definitiunei corpuriloru rotunde totu din acelu paragrafu. Cuventulu solidu inse nu e contradictoriu lui rotundu, si asia nu poté se aiba locu neci de cum in paragrafulu acelu-a. De cuventulu poliedru me am feritu, pentru-că e grecescu, si discipuli miei in gimnasiulu inferioru inca neci idea nu au despre limb'a greca. Altméntrea se vede, că dlu C. nu cunosce bine obiectulu cu care se ocupa, adeva geometria.

Neci planimetri'a, neci stereometri'a cá parti ale geometriei, nu au de obiectu corpurile, cu atātu mai pucinu cele solide. Planimetri'a se ocupa cu spatiulu inchisu de doué dimensiuni: lungime si latime, stereometri'a se ocupa cu spatiulu inchisu de trei dimensiuni: lungime, latime si inaltime, si dela corpurile se face cu totulu abstractiune in geometria. Pentru aceea din acesti trei termini numai cuventulu planimetria corespunde scientiei, éra celi alalti nu.

In partea II vorbindu despre cercu, numescu ari'a cercului fóra deosebire, acum facia, acum suprafacia, acum aria. Dlu C. mi-dá instructiunea, că cerculu are aria, éra solidele (sic!) singure au suprafacia. Pentru ce atâtea distinctiuni? Óre suprafacia solideloru dlui C., nu se mesura dupa legile planimetriei? Solidele dlui C. au volumi si facie. Volumulu se mesura dupa legile stereometriei, faciele dupa a le planimetriei, si nu sciu ce deosebire-mi vá poté aretá între faciele planimetrice si stereometrice. Déca nu este deosebire între ele, atunci pentru ce pre unele se le numimu într'o forma si pre altele intru alt'a. Numirea: suprafacia intrebuintata esclusivu la solidele Dlui C., pote nasce confusiune, că-ci prepusetiunea „supra“ arata, că se mai afla inca una subfacia, care dlu C., de securu neci cu telescopele catóptrice cele mai desvolate, nu o vá afla, pre cându intrebuintati fóra de osebire cu: aria si facia, arata că cuvintele aceste sunt sinonime, si prepusetiunea supra-si pierde insemnatatea prein aceea, că in cele alalte lipsesce. Ce atenge cuventele: tesa, teorema si axioma, dlu C. face între ele o deosebire forte subtila, carea asia precum si-o intipuesce densulu nu esista, pótfesca déca voliesce, si lié unu dictiunarea grecescu in mana, si de securu se vá convinge.

Apoi mai adaugu, că unu criticante critiséza numai erorile unui autoru, éra nu si absurditatile ce se nascu din unu cuventu, o litera seuu póte chiaru numai o interpunctiune. Absurditatile de comunu se ascriu eulgatoriului de litere. In alte scientie, unde trebe omulu se rationéze de multe ori forte profundu, se pote intemplá, că cenev'a se nu observe tote relatiunile posibili, chiaru si cele mai ascunse ale concepteloru si fapteloru, ce forméza obiectulu meditatiuniloru sale, si asia se sustiena cev'a, dein care in adevéru resulta unu ce contradictoriu seuu absurdu, ast'a se templa forte desu in filosofia, istoria, si hipotesele fisice. In matematica inse, unde scientia e totu odata si certitudine si in specie in matematic'a inferiora asia cev'a nu se pote intemplá, căci absurditatea ar' sari in ochi. Dlu C. inse, care póte acum a critisatu antani'a ora, mi-a imputatu si erorile tipografice mie, precum s' e. că am sustienutu la pag. 53, că 1<sup>m</sup>□ = 100<sup>m</sup>□ si altele pana la 6., cari tote dlu C. mi-le insira in critic'a s'a.

In tote criticele si recensiuile ce le-am cetitu in vietia mea, recensentele cu privire la erorile de tipariu si pena, déca acele au trecut mesur'a comuna, si-a facutu observarea in fine, pentru că autorulu la a dou'a editiune se fia mai cu luare aminte.

Cu privire la celi alalti termini ce mi-i recomenda dlu C. observezu, că unii nu suntu de lipsa, precum s. e. triangiuri scalene, alții neci dlu C. nu-i desaproba, ci dice numai că suntu cu totulu noi. — Ore totu ce e nou, dle C., e reu? atunci si critic'a domniei tale fiindu noua, e rea.

In urma mai adaugu, că dlu C. pentru a'mi critisa si stilulu, a ruptu câteva cuvinte de ici colé dein traducerea mea, si le a aratatu că in panorama, că cetitorii se-si pota face idea despre stilulu meu. Procedur'a acést'a-mi vene a o asemená cu a acelu-a, care volindu a aratá, că S. scriptura demanda senuciderea, s'a provocatu la dens'a asia: In s. scriptura e scrisu: „Éra Jud'a a mersu de s'a spendiuratu, mergi si fá si tu aseme-ne.“ Stilulu dle C. este modulu individuale de esprime a cugeteloru prein limba. — Prim'a conditiune a perfectiunei stilului este armoni'a perfecta a cugetului cu vorbirea. In tote speciele de stilu, fia acelu-a impartitu in prosaicu, poeticu si oratoricu, ori in elegantu, simplu si sublimu, seuu conformu celoru trei tonuri dein musica, precumu-lu impartu astadi de comunu francesii, doué facultati a le omului suntu in activitate, facultatea cugetatoria si sentitória. Cea de antaiu face stilulu corectu, cea de a dou'a frumosu. Corectitatea si frumseti'a suntu cele doué note esentiali a le stilului. De corectitate se tiene puritatea limbei, chiaritatea si scurtimea. — De frumsetia se tiene redicarea espreiunei dein domeniulu unei compositiuni mechanice, in domeniulu artei, armoni'a cuventeloru, unitatea in varietate, demnitatea in observarea decentiei, vietia, ce se manifestéza in prefacerea nesensibilului in sensibilu, si topirea abstractului in concretu cu ajutorulu tropiloru si alu imaginiloru, si in urma naturalitatea, ce se manifestéza in alegerea de espreiuni usiore si cătu se pote mai acomodate obiectulu de esprimatu. Nece una dein partile acestea constitutive ale stilului nu le a amintitu dlu C., si apoi totusi voliesce a-mi fi critisatu si stilulu. Pre calea acést'a ar' poté face dlu C. ridiculu chiaru si stilulu celu elegantu, sublimu si neajunsu dein Timaculu si Phaedrulu lui Plato, seuu profusiunea de credentia a vicariului savoyard dein confesiunile lui „Rousseau,“ cunoscutu de intrega lumea că unu capu de opera inprivinti'a splendorei stilului, seuu pote chiaru si stilulu celu farmecatori si orbitoriu pentru frumsetia dein tragediele lui Shakespeare.

## Cursulu moneteloru in val. austr.

Vienna, 14 Maiu.

|                                          |     |          |
|------------------------------------------|-----|----------|
| Galbinii imperat. de auru . . . . .      | fl. | 5.75 cr. |
| Moneta de 20 franci . . . . .            | „   | 9.75 „   |
| Imperialu rusescu . . . . .              | „   | 9.80 „   |
| Moneta germana de 20 marce . . . . .     | „   | 12.46 „  |
| Sovereigns englesi . . . . .             | „   | 12.— „   |
| Lira turcesca . . . . .                  | „   | 11.20 „  |
| Monete austr. de argintu 100 fl. . . . . | „   | 105.40 „ |

Sz. 979. pres.

## Concursu.

In tenórea art. de lege XIV. din an. 1876 consiliulu municipalu alu comitatului Fagarasiu in siedinti'a sa tienuta in 3 Octombre 1877 au decisu infiintarea a douo cercuri medicale in tractulu Branului si anume: unulu alu Branului, in carele suntu confederate comunele Branului superiøre, Branului inferiøre si Tohanulu nou, cu 9492 suflete, cu locuintia in Branulu inferiøre; celalaltu alu Zernesciloru, in carele suntu confederate comunele Poian'a-Merului, Zernesci, Tohanulu vechiu, Olbacu, Cientiari si Vladeni cu 11484 suflete cu locuintia in Zernesci.

Spre ocuparea ver-unui din acestea posturi, pentru cari s'au sistemisatu cate unu salariu anuale de 300 fl. — se eschide prin acésta concursu pana in 10 Iuniu a. c.

Concursele instruite in intielesulu §-lui 74 art. de lege XVIII. 1871 se voru inainta la subscrisulu oficiu pretoriale pana la diu'a mai susu determinata.

Pretur'a Branului.

Branu, in 5 Maiu 1878.

(24) 1—3



antiarthritica si antirheumatica alui

WILHELM

curatitóre de sange spre a se folosi in ori-care anotempu cá singurulu midilocu curatitörü de sange cu rezultate sigure.

|                                                                                  |                                                         |                                                                                             |
|----------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|
| Cu concessiunea cancel. c. r. de curel datu prin decisiune Vien'a, 7. dec. 1855. | Probata definitivu. Efecte exell. Resultatulu eminentu. | Prin p. in. patenta a M. Sale c. r. assecurata contra falsificării. Vien'a, 28 martie 1871. |
|----------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|

The'a acést'a curatia organismulu intregu, strabate partile intregului corpu si folosindu-o cá beutura departéza dintr'insulu tóte materiile stricaciöse, cate se voru fi adunatu, cum nu face nici o medicina; si effectulu siguru este durabilu.

Vindecarea perfecta a arthritei, reumatismului, bóla englezésca, si a altoru bóle invecitate incurabili, ale raneloru, cari puroiéza ne'ncetatu, ale bóleloru genitáli si bubeloru, ale sgrabuntieloru pe trupu si in facia, ale peteloru, bubeloru si philitiene.

The'a acést'a au produsu rezultate fórte favorabili mai alesu in infiatu de ficatu si de splina, cum si in greutáti hemoroidali, in doreri

de nervi, de muschi de incheieturi, de udu, polutiuni, impotentie, scurgeri la femei etc. Suferintie cum sunt bólele scrofulöse, infiatu'a ghinduriloru se vindeca iute si perfectu, la aceia, cari beau The'a neurnmatu, fiindu ca ea este unu midilocu domulu dissolvatoriu si promovatoriu de urina.

## Resultate admirabili sigure.

Dlui Franciscu Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Vien'a. Wocheiner Feistritz (in Carniolia), 1 oct. 1872. On. Dle! Mai am érási trebuintia de vreo trei pachete din the'a dtale curatitóre de sange, pentru ca dupa-ce am cumperatu de la dta de 2 ori si am folositu acestu midilocu excellentu „the'a antiarthritica si antirheumatica a lui Wilhelm curatitóre de sange“ m'am convinsu de ajunsu de minunatulu ei effectu. Te rogu se'mi tramiti the'a curatitóre de sange cu receperea plátii prin posta. Cu totu respectulu Ioanu Jerala, capelanu.

Dlui Fr. Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Vien'a. Tuschkau langa Pilsen, 1 oct. 1872.

De asiú fi cunoscutu mai nainte poterea vindecátóre „a theei dtale antiarthritice, antirheumatice, curatitóre de sange“ asiú fi scapatu de multu de o bóla vechia si asiú fi si mai bogatu cu o suma considerabila cheltuita fora scopu pentru restaurarea

sanetátii mele. Pan' acum am trasu acestu midilocu nepreputiutu de la Praga din depoulu dtale, astadi me adresezu d'a dreptulu catra dta si Te rogu a'mi tramite cu întórcerea postei 12 pachete pe langa receptiunea plátii. Cu totu respectulu Josef Dilzi.

Dlui Fr. Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Vien'a. Gutenstein, 1 oct. 1872.

Se 'mi mai tramiti catu mai curendu 12 pachete „thea antiarthritica, antirheumatica, curatitóre de sange a lui Wilhelm“ precum mi-ai mai tramisu prin posta. Eu vediu, ca fora the'a dtale nu mai pociu existe. Cu tóta stim'a Florian Haselsteiner, Nr. 43 in Klosterthal.

Preste pucinu va urmá continuarea epistoleloru de recunoscentia, fiindu preste potintia a le publicá dintr'odata pe tóte.

## Se ve feriti de falsificari si insielatiuni.

On. publicu la cumperare se binevoiesca a reflecta exactu la marc'a si firm'a mea tiparite pe din afora pe pachetu, pentru că se nu fia insielatu prin falsificári.

Adevérata thea antiarthritica, antirheumatica curatitóre a lui Wilhelm, se póte trage numai din prim'a fabricatiune internationala antiarthritica, antirheumatica curatitóre de sange in Neunkirchen langa Vien'a, seuu din depositule mele publicate prin diarie.

Unu pachetu, impartitu in 8 dose, preparatu conformu instructiunei date de medicu dimpreuna cu informatiunea despre folosire in diverse limbi consta 1 fl., pentru timbru si pachetare separatu 10 cr.

Pentru comoditatea o. p. adevérata thea antiarthritica, antirheumatica, curatitóre de sange a lui Wilhelm se mai afla in:

Sabiu la Frid. Thallmayer, comerciante. Abud: F. Tones & Comp. Bistritia: Friedrich Kelp, Tergovits & Zintz, Dietrich & Fleischer.

Blasiu: Carol Schieszl, apotecariu. Orastia: Carol Reckert, apotecariu. Alba-Julia: Iuliu Fröhlich, apotecariu. Clusiu: Ad. Valentini, apotecariu. Brasiovu: Ferd. Jekelius, apotecariu. Lechintia: Friedr. Scheint, apotecariu. Feldiöra (langa Brasiovu): Friedr. Folberth, apotecariu.

Ilia, C. Hoffinger, apotecariu. Osiorheiu: Max Bucher. Sabesiu, I. C. Reinhard, apotecariu. Baia mare: I. Horacek, apotecariu. Aiudu: August Binder, apotecariu. Miercuria: Chr. Fr. Schimmert, apotecariu. Romanu (Moldova): Josef Dannfy, apotecariu. Sedisiöra: Josef B. Teutsch, comerciante. Reghinulu s.: S. & I. Leonhardt. Huniádóra: Fried. Acker, apotecariu. Rosia: Ludw. Moldovan, apotecariu. Ocn'a (I. Sabiu): Joh. v. Cronberg, apotecariu.

(23) 4